

Andrzej F. Dziuba

"Dzieła zebrane", Stefan Wyszyński, Warszawa 2009 : [recenzja]

Studia Prymasowskie 4, 302-305

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

podkreślał, że matką kościołów w Polsce jest Bazylika Prymasowska w Gnieźnie. Konkretny realizm prezentowany przez kard. Wyszyńskiego okazał się bardzo owocny i twórczy.

Bardzo ważnym elementem edytorskim są zamieszczone indeksy. Ułatwiają one w znacznym stopniu poprawną lekturę źródeł. Niestety zakradły się tam błędy czy nieścisłości. Na przykład w wykazie nazwisk nie postarano się o konsekwentne rozwinięcie skrótów imion. Zauważono brak konsekwencji w używaniu opisów: prymas Polski, stopni i tytułów naukowych oraz godności kościelnych. Nie istnieją miejscowość np. Pleszewo (Pleszew), Twardowo (Twardów).

W końcu niniejszej prezentacji warto powtórzyć za kard. J. Glempem, Prymasem Polski: „Niech ta książka służy jako pomoc do badań naukowych i zachęci inne diecezje polskie do prezentacji własnych dziejów wewnętrznych” (s. VII). Jest to zatem zbiór szczególnie ważnych źródeł, a jednocześnie wskazania dla oczekiwanych dalszych publikacji w tym względzie.

bp Andrzej F. Dziuba

Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski. *Dzieła zebrane*. Tom VIII. Styczeń-lipiec 1962. Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie. Wydawnictwo im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Soli Deo, Warszawa 2009, ss. 519.

Życie Kościoła pozostaje szczególnym znakiem obecności Boga w życiu ludzi ochrzczonych, a w pewnym sensie i świata. Kościół jest bowiem wspólnotą chcianą i umiłowaną, jest wspólnotą zbawczą. Jego obecność manifestuje się w różnorodnych wyrazach i formach.

W Kościele w Polsce – na przestrzeni ponadtysiącletnich dziejów, można wskazać wiele różnych osób, które miały szczególny wpływ na dzieje wspólnoty pielgrzymującego Ludu Bożego Nowego Przymierza. Wydaje się jednak, że w ostatnich dziesiątkach lat, w drugiej połowie XX wieku, na szczególne zauważenie i wskazanie w pełni zasługuje kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski.

Przybliżając jego osobę oraz działalność nie można pominąć bogatej spuścizny kaznodziejskiej. Jest ona już w znacznym stopniu dostępna w formie drukowanej oraz maszynopisach. Z uznaniem należy powitać pojawienie się kolejnego, już ósmego tomu *Dzieł zebranych*, który zapowiadany jest w dwóch częściach obejmujących 1962 rok. To kolejne udostępnienie ważnych źródeł duszpasterskich.

W skład Komitetu redakcyjnego publikacji wchodzi: ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, delegat Prymasa Polski, Maria Bujnowska, Iwona Czarcińska,

ks. Wiesław Al. Niewęglowski, Maria Okońska, ks. Bronisław Piasecki, Mirosława Plaskacz i Anna Rastawicka. Natomiast zespół konsultorów tworzą: Jadwiga Kuszell, abp Edmund Piszcz i ks. Andrzej Santorski (s. 4). Indeksy zebrała Alicja Balcerzak.

Zasadniczy korpus publikacji stanowią teksty kard. Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski, obejmujące okres od 1 stycznia do 18 lipca 1962 roku (s. 5-430). Jest to 90 autoryzowanych tekstów duszpasterskich. Na zbiór składają się, podobnie jak w poprzednich tomach, kazania, przemówienia, konferencje, listy pasterskie i odezwy do wiernych.

W stosunkowo obszernej części uzupełniającej i wyjaśniającej dodano najpierw cztery aneksy, które zawierają list Episkopatu z 10 stycznia 1962 roku, przemówienie Prymasa oraz Jana XXIII z 8 marca 1962 roku oraz wezwanie biskupów z 15 kwietnia 1962 roku (s. 431-450), a następnie zamieszczono posłowie autorstwa Anny Rastawickiej (s. 452-453).

Kolejny element stanowią wykazy i noty (s. 455-481). Są to wykazy skrótów (s. 457-459): bibliograficznych (s. 457-458), ogólnych (s. 459) i symboli (s. 458). Następnie przedstawiono krótkie noty biograficzne głównych postaci (s. 460-476). Zamieszczono również charakterystyczne słowa, zwroty oraz cytaty biblijne w tekstach autora (s. 477-481).

Następny blok stanowią indeksy (s. 483-509): osób (s. 485-487), postaci biblijnych (s. 488), nazw geograficznych i typograficznych (s. 489-493) i rzeczowy (s. 495-509).

Całość książki zamyka spis rzeczy (s. 511-516) oraz *curriculum vitae* kard. Stefana Wyszyńskiego (s. 517-519). Wydaje się, że nie jest tutaj do końca precyzyjne sformułowanie: „proces kanonizacyjny”.

Ukazał się długo oczekiwany kolejny tom przybliżający spuściznę nauczycielską Prymasa Tysiąclecia, wielkiego męża stanu i księcia Kościoła. Należy się za to wdzięczność całemu zespołowi redakcyjnemu oraz wydawcom. Wydaje się, że trud ten jest wręcz zobowiązaniem wobec Kościoła w Polsce oraz wobec samego sługi Bożego kard. Wyszyńskiego.

Z publikowanych tekstów rozbrzmiewa wielopłaszczyznowy obraz Kościoła w Polsce oraz liczne dzieła inspirowane w nim przez Prymasa Polski. Podejmował je niejednokrotnie sam, ale jakże często w harmonijnej współpracy, nie tylko z duchownymi, lecz także z siostrami zakonnymi i ze świeckimi. W licznych wypowiedziach można zauważyć zatroskanie duszpasterskie wobec wielu problemów i trudności oraz wskazywanie na potrzebę modlitwy i zaufania do Boga. Doświadczenia te przyjmowane w wierze stawały się udoskonaleniem posługi ewangelizacyjnej Kościoła *hic et nunc*, a wśród wiernych umocnieniem ich wiary oraz nadziei.

Prezentowany zbiór jest ważnym materiałem źródłowym i porównawczym do najnowszych dziejów Polski. Prymas Polski jest bowiem nie tylko pasterzem Kościoła, ale niejako drogowskazem życia społecznego i kulturowego, a w pewnym sensie i politycznego. To jest wielkie dziedzictwo posługi prymasów, choć u poszczególnych osób piastujących ten urząd i godność dostrzegamy różnice. Kardynał Wyszyński był w pełni świadomy zobowiązania patriotycznego oraz narodowego, które obejmowało także rodaków żyjących poza granicami.

Na początku każdego tekstu umieszczono tytuł i adresata oraz miejsce i datę wygłoszenia czy napisania. Na końcu podano źródło tekstu i ewentualne przypisy. Pewne wątpliwości budzi powtarzające się sformułowanie: „Maszynopis autoryzowany, potwierdzony przez M. Okońską” lub temu podobne. Jak napisano w posłowniu: „W tomie VIII utrzymano stosowane w poprzednich tomach kryteria edytorskie w zakresie doboru tekstów i opracowania redakcyjnego. Ujednolicono pisownię nazwisk, ortografię i interpunkcję, rozszerzono skróty. Naczelną zasadą wydania *Dzieł zebranych* jest maksymalna wierność tekstowi, nawet jeżeli pojawia się niekiedy błąd czy niezręczność stylistyczna; zdarzająca się, ponieważ są to teksty mówione na żywo, a nie pisane” (s. 453).

Na płaszczyźnie pozatekstowej, a więc w wykazach, notach i indeksach niestety występują liczne braki i wątpliwości, niekonsekwencje oraz nieścisłości. Trudno je wszystkie wskazać, a zatem w większości będą to tylko przykłady. Być może niektóre z nich wynikają z braku stosownej korekty. Błędna jest pisownia nazwiska Rene Laurentin (s. 279) i brak jej w indeksie osób (s. 486). W wykazie skrótów nie podano roku rozpoczęcia wydawania „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej” (s. 458).

Noty biograficzne są zawsze bardzo ważnym uzupełnieniem i wyjaśnieniem treści. Dla wielu czytelników jest to ważne urealnienie wielu przywoływanych postaci, czasem z odległej historii czy wręcz mało znanych. Szkoda, że nie przyjęto jednoznacznych zasad ich formułowania, np. wskazywanie na godności kościelne czy relacje emocjonalne. Są też nieścisłości: św. Alfons Liguori jest doktorem Kościoła (s. 460), bp J. Jaroszewicz jest sługą Bożym (s. 466), św. Wojciech jest głównym patronem Polski wraz ze św. Stanisławem (s. 473, 475). Zabrakło biogramu m.in. Jakuba ze Sienna (s. 465).

Indeks osobowy jest ważną pomocą informacyjną, która pozwala łatwo dotrzeć do miejsc i kontekstów występowania poszczególnych postaci. Chyba niezbyt właściwym, w kontekście innych, jest określenie „Mieszko I, władca” (s. 486). Uczestnikiem soboru w Konstancji był abp Mikołaj Trąba, prymas Królestwa Polskiego (s. 74), zatem w indeksie powinno być podane Prymas Polski (s. 487), błędnie podano także jego imię, podobnie Prymasem Polski był abp Jakub ze Sienna (s. 485). Przy Piusie XII opuszczono sługa Boży (s. 487), a przy św. Wojciechu bp (s. 487). Brak hasła np. Bartłomiej Apostoł (s. 237).

Nie ulega wątpliwości, że indeks geograficzny i typograficzny stanowią pomoc w gąszczu wielu nazw. Brak „Bazylika św. Piotra” (s. 86), a przy „Wzgórze Lecha” brak jeszcze jednej strony (s. 237). Przywoływane skróty jednak są nieprecyzyjne, np. Andrzejewo m. (s. 489); brak skrótu jęcz. (s. 489).

Indeks rzeczowy jest cennym materiałem ułatwiającym lekturę książki pod kątem problemowym. Oczywiście, nie jest łatwo skonstruować taki zbiór. Trudno jest dobrać zbiór haseł ogólnych, a dalej ich uszczegółowienie. Zamieszczony indeks zawiera jednak wiele wątpliwości czy nieścisłości. Chyba niecelowe jest wskazywanie na podgrupy, gdy tylko jest jedna pozycja, np. uczelnie wyższe, Katolicki Uniwersytet Lubelski (s. 508). Należy zachować pisownię Środa Popielcowa z wielkiej litery (s. 507). Błędna jest sugestia, że Wielki Poniedziałek i Niedziela Palmowa nie należą do Wielkiego Tygodnia (s. 507-508).

Kolejny tom *Dzieł zebranych* budzi zadowolenie i nadzieję, że druga jego część będzie szybko dostępna. Wydaje się, że prowadzony proces beatyfikacyjny powinien zdynamizować wielokierunkowe starania edycyjne, aby również w ten sposób nauczanie sługi Bożego było jeszcze bardziej dostępne i oddziaływało na płaszczyźnie wiary. Przecież jest on nie tylko głosicielem, ale i przede wszystkim świadkiem wiary. Niestety czasem można odnieść wrażenie, że jakby mają miejsce zaniechania czy wręcz procesy hamujące takie oczekiwania. Jednak samo życie i działalność oraz spuścizna pisarska i kaznodziejska wręcz wymaga takich działań. Prezentowany zbiór jest tego dobrym przykładem.

Lektura tekstów zawartych w tomie budzi jeszcze większy szacunek dla kard. Wyszyńskiego. Jego obraz, ukazany w opublikowanych tekstach duszpasterskich, staje się jeszcze bardziej jednoznaczny i czytelny. Słowa nabierają autentyczności w zestawieniu z świadectwem życia, znaczonego często ofiarą, cierpieniem, samotnością i niezrozumieniem. Oby ta książka stała się narzędziem wzajemnego zbliżania się ludzi. Wydaje się, że sługa Boży może w tym dziele być dobrym drogowskazem i przewodnikiem.

bp Andrzej F. Dziuba

Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski 1945-2000, Wstęp i opracowanie Jan Żaryn, Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski, Pallottinum, Poznań 2006, ss. 427.

Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce po II wojnie światowej przebiegały w bardzo zróżnicowanych okolicznościach, mimo że niejednokrotnie upraszcza się je nie dostrzegając całej złożoności. W praktyce swej posługi ewangelizacyj-